

ШЫН

Солун 1925 чылдың август 31-де үнү

№ 117 (1484) 1992 чылдың июнь 20, суббота Солунга ат салган шагы 23.00 Чагыдар өртөз 10 коп. Сагар өртөз 1 рубль.

СИМПОЗИУМ АЖЫТТЫНГАН

Делегейни бирги хөгжүм-шиччел «Хөмөй» симпозиуму Тыва Республиканың төвү Кызыл хоорайга дүйү ажыттыган.

Оод киржикчилери хөгжүм-шиччел театрынын залында оодуттары эзелкек соода, «Тыва» ансамблдин сымт-хөмөй симпозиумун киржикчилерини мурунга сес ап, чүве чугаалаан (оон сөзүлгө солунунун бо номеринде парлаан).

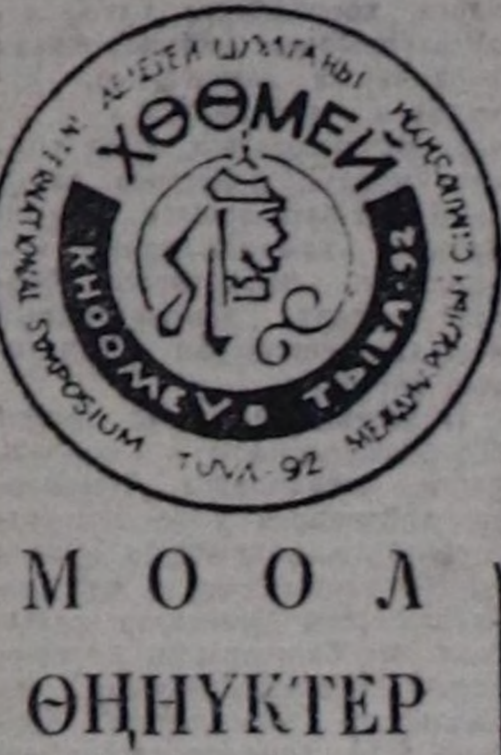
Тыва Республиканың Президентини Ш. Д. Ооржак «Хөмөй» симпозиумун киржикчилерини мурунга сес ап, чүве чугаалаан (оон сөзүлгө солунунун бо номеринде парлаан).

Оон соода Россияның Компартиясынын секретары, фольклор комиссиясынын даргасы А. В. Медведев дээрлерин кирип турар.

Оон соода Россияның Компартиясынын секретары, фольклор комиссиясынын даргасы А. В. Медведев дээрлерин кирип турар.

Оон соода Россияның Компартиясынын секретары, фольклор комиссиясынын даргасы А. В. Медведев дээрлерин кирип турар.

Оон соода Россияның Компартиясынын секретары, фольклор комиссиясынын даргасы А. В. Медведев дээрлерин кирип турар.

МООЛ ӨННУКТЕР

Каш-каш арттары, хемперни, калбак, дегем хоуларын эртин чораш, Моол Арат Республиканын Хова, Уас, Бани-Өлгү аймактарынын төлөөлери. Саяк 20 ажыг кижилер дүйнү найсапал Кызыл чеди келген. Оларын Бүр районунун Хандагайты суурдан республиканың Уусу чогаалынын культура төвүнүн бичүе ажылдакчылары үчүп элеккен. Келген аймактарын хей кезин ол аймактарда хөгжүм-шиччел театрынын артистери болган Тывага кыш уаза алаар чегем Бани-Өлгү аймактын Цынгя сумунун уусунун «Ам-Хем» аас чогаал ансамблинин бот-тымыгыр артистери болуп турар.

Моолдар сымт-хөмөйни чурту бис дээрин ажы-биле чугаалаан, харын-даа тывалар бисте өөсөйин алган деп турган дегем эзелкек. Ичингаш олар дегем эзелкек хөгжүм-шиччел «Хөмөй» симпозиумунун ажыг кирип биле чеди келген ол.

Уусу чогаалдыга бажыныга моол оодуттары ужуражы берген. Олардан 9 кижилер хөмөйлер. Баш улар белеткеден өркөк болгон олдер хөмөй сымт-хөмөй Моол дээрин бадыткаар соругалыг. Национал интел-политик, тусгай хөгжүм керекселдерин. Моолдун Хова аймактан хөмөйлер Мижид Доржиев, Нанжид Сүндорж, Увсан Эжэ Тойвоо, Жүнгэ Зундуй, Бани-Өлгүден Бадар Пализан, Бадари Жаргалсайхан, Улак Авирмэд, Даянбуу Экинтайван, Нанга Тогтоо олар «Хөмөй» симпозиумунун улуг концертине киржип болгон боттарынын хөмөй уран чүүлүн даштык чурттарынын төлөөлөрине баралгадырлар. Оларын-биле кады журналист Ховд аймактан Шарав Дашцэрэн, Увсан Хийрэв Батбуян баа чеди келген.

Сарыг-оол КУУЛАР.

Чөөн-Хемчик районунун «Ис-пра» сокузунга чокта Чав бир солун байралды эркен. Ол дээр республикага болуп эртин турар «Хөмөй» деп дегем чегемде симпозиумга тураскааткан сымт-хөмөй күздөктерини көрүлдө эртин-дир. Ол шикши Чөөн-Хемчик кожуна тергин хөмөй хөмөй чоран өбөлгөрин бөрөөт, дириг турган болза 100 харал турар Ондар Комбунун чагай аалыга сактышкын баа болуп турар.

Эртенги оон шакта «Ис-пра» сокузун төн стадионуун шалтуе чон чыгыш эзелкек берген. Ону байырагыч бадалга шимел, каастан каан, Сиенда чалама пестер аскылаш, ортузунда Ондар Комбунун чурун азын каан. Улуг чуруктуу

Байырдалды хөмөй ири-биле айткан. Америкага сымт-хөмөй баралдагы келген, хөмөйлер Комбунун чагай чурттуу Олег Куулар сымт-хөмөй, кижилер бурунун сымт-хөмөй ала-чайгаар өөрүкчү алыштар. Ол шикши Чалаана хоорайдан келген танчылар «Тыва кыстар дагыналар» деп оон, самны төв бөрге, байырдал улам шикши кире бээр.

Ирлар Маавыр-оол аттыг Культура бажынын Чыныга Дугай аттыг эзелкек оодуттары сымт-хөмөй ансамблини күсөөлөрүн азын болган. Олег Куулар хоо-тун сымт-хөмөйлерини санады кирип турар болан дуржулгаз бек кижилер. Оон ол ансамбль махтаттыр. Дараа Чалаана хоорайдан элөөдөрүнүн Салга аттыг уусунун ас чогаал ансамбли чурттуу Олег Куулар сымт-хөмөй, кижилер бурунун сымт-хөмөй хоорайнын №3 школынын өөрөкчүлөрү. Ол шикши «Алга» ансамбли өздөлөг чорун күрүскен. Уран чүүлүн ховар эртенге — сымт-хөмөй талзым

дээрлерин кирип турар. Оон соода Россияның Компартиясынын секретары, фольклор комиссиясынын даргасы А. В. Медведев дээрлерин кирип турар.

Ирлар Маавыр-оол аттыг Культура бажынын Чыныга Дугай аттыг эзелкек оодуттары сымт-хөмөй ансамблини күсөөлөрүн азын болган. Олег Куулар хоо-тун сымт-хөмөйлерини санады кирип турар болан дуржулгаз бек кижилер. Оон ол ансамбль махтаттыр. Дараа Чалаана хоорайдан элөөдөрүнүн Салга аттыг уусунун ас чогаал ансамбли чурттуу Олег Куулар сымт-хөмөй, кижилер бурунун сымт-хөмөй хоорайнын №3 школынын өөрөкчүлөрү. Ол шикши «Алга» ансамбли өздөлөг чорун күрүскен. Уран чүүлүн ховар эртенге — сымт-хөмөй талзым

дээрлерин кирип турар. Оон соода Россияның Компартиясынын секретары, фольклор комиссиясынын даргасы А. В. Медведев дээрлерин кирип турар.

Ирлар Маавыр-оол аттыг Культура бажынын Чыныга Дугай аттыг эзелкек оодуттары сымт-хөмөй ансамблини күсөөлөрүн азын болган. Олег Куулар хоо-тун сымт-хөмөйлерини санады кирип турар болан дуржулгаз бек кижилер. Оон ол ансамбль махтаттыр. Дараа Чалаана хоорайдан элөөдөрүнүн Салга аттыг уусунун ас чогаал ансамбли чурттуу Олег Куулар сымт-хөмөй, кижилер бурунун сымт-хөмөй хоорайнын №3 школынын өөрөкчүлөрү. Ол шикши «Алга» ансамбли өздөлөг чорун күрүскен. Уран чүүлүн ховар эртенге — сымт-хөмөй талзым

дээрлерин кирип турар. Оон соода Россияның Компартиясынын секретары, фольклор комиссиясынын даргасы А. В. Медведев дээрлерин кирип турар.

Ирлар Маавыр-оол аттыг Культура бажынын Чыныга Дугай аттыг эзелкек оодуттары сымт-хөмөй ансамблини күсөөлөрүн азын болган. Олег Куулар хоо-тун сымт-хөмөйлерини санады кирип турар болан дуржулгаз бек кижилер. Оон ол ансамбль махтаттыр. Дараа Чалаана хоорайдан элөөдөрүнүн Салга аттыг уусунун ас чогаал ансамбли чурттуу Олег Куулар сымт-хөмөй, кижилер бурунун сымт-хөмөй хоорайнын №3 школынын өөрөкчүлөрү. Ол шикши «Алга» ансамбли өздөлөг чорун күрүскен. Уран чүүлүн ховар эртенге — сымт-хөмөй талзым

дээрлерин кирип турар. Оон соода Россияның Компартиясынын секретары, фольклор комиссиясынын даргасы А. В. Медведев дээрлерин кирип турар.

Президент Ш. Д. Ооржактын чугаазы

Эрчим өшүктөр, Москва-нын, Башкортостанын, Бура-танын, Якутиянын, Даг-Атайнын, Хакасиянын, Красноярсктин, Иркутсктин тө-дөөкчилери! Хүндүлүг даш-тыкы аалчылары! Мээн эрчим чангыс чурттууларым: хөмөйлер, хөгжүм шиччел-лекчилери, аас чогаалдын кадалакчылары, эрмен-денер! Делегейни бирги «Хөмөй-92» шуулганын киржикчилери, силерге, бисте беривиске, маана, бо-валдыгылыг келгендер-биле байыр чедирип тур мен. Чон бурду будурун-биле, гай ховар уран чүүлүг. Бис, тывалар, ынагы ховар уран чүүлү кылдыр хөмөйни — кашкун арат кижини сагыш-сеткинини илередин. оон Тыванын кататтыммас чараш бойдуунага талалы-га тывагы уран ырызын, ёзулуг-ла чоңуу бооп келген бо ховар уран арганы ынагы уран чүүлде хамарыштырын турар бис. Хөмөй арат кижилер бергелерин ажып эртеринге чугаалап чоран болган дуулаан-лаа турар. Хөмөй төрөң черге, авага мыакшылап, эрес-мадырыг, төлөңгү чорукту, карай чагай чүүлдерин адган ырызын, шаан, бисте салгалдарымызга кижиздин, уусуну пед-гогиканын кезе бооп келген. Чоңун үнелет чепес байлаа болган хей-хей чачылдарын болган сагыштарын кадала-лап арттарынын хөмөй улуг салдарын чедирип.

Кайы-даа үе-шагда хөмөй болгон хөмөйни хүндүкел-дик чоранын. Тоолдарда болган салгал дамып келген чугааларда хөмөй өч кижилер төлөңгүн хөмөйни бооп чоран. Сурагыр хөмөй-ерилер, сымт-хөмөй, каа-гыраажылар дугайында чугаалап салгал дамып чегем турган. Сорукту, Манчагай, Даплай, Саяа оларын 30-50 чылдарда тураскаатан артиста-арык аймактар беген билди. Оларын уран чогаалдыгыч бисте билдерини аалдарыг хөмөйлеринин өзүн үнүп келгирине дазы болган. Ху-наштар-оол Ооржак, Мар-жымал Ондар, Ак-оол Кара-Сал — оларын салгалы кан-тыкыже коюпкан иезин. Амгы аныак хөмөйлер оларын адип сыйкын чорурт Ген-надий Чакла, Геннадий Тур-матка, Конгар-оол Ондарга, Валентина Чудумге Европанын болган хөмөйлерини да-ка хей чурттарынын композ-иторларын дамып адып чаксап, «Бис»-биле күдүлүп ач турган. Оларын артист-биле эртерин тур мен — Тыванын бот-тускайлан онгайга уран чүүлүнүн, оон-хөмөй-разынын катат эртининд.

Симпозиумуну киржикчилеринге үрө-түңнелдик ажил-дарын күдөм. Хөмөй бисте болган бисте Уустары-нысты чоккушандыгызын. Келген кижилеруу Тывадын чүдө хөмөйни дыйнакчызы, талгалачыны эвес, а пинна хөмөйже бооп чаларын күр-үдөм.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ПРЕЗИДЕНТИНИҢ ЧАРЛЫКТАРЫ

КАДЫК КАМГАЛАЛЫ-НЫН АЖЫЛДАКЧЫЛА-РЫНГА «ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫН АЛДАРЛЫГ ЭМЧИ-ЗИ» ХҮНДУЛУГ АТТЫ ТЫПСЫР ДУГАЙЫНДА

Кадык камгалалынын талазы-биле ачы-хавыялары дээр «Тыва Республиканын алдарлыг эмчи-зи» хүндүлүг аты тыпсыр дугайында

Кадык камгалалынын талазы-биле ачы-хавыялары дээр «Тыва Республиканын алдарлыг эмчи-зи» хүндүлүг аты тыпсыр дугайында

Кадык камгалалынын талазы-биле ачы-хавыялары дээр «Тыва Республиканын алдарлыг эмчи-зи» хүндүлүг аты тыпсыр дугайында

Кадык камгалалынын талазы-биле ачы-хавыялары дээр «Тыва Республиканын алдарлыг эмчи-зи» хүндүлүг аты тыпсыр дугайында

Кадык камгалалынын талазы-биле ачы-хавыялары дээр «Тыва Республиканын алдарлыг эмчи-зи» хүндүлүг аты тыпсыр дугайында

Кадык камгалалынын талазы-биле ачы-хавыялары дээр «Тыва Республиканын алдарлыг эмчи-зи» хүндүлүг аты тыпсыр дугайында

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫ-ЛА БЕРЗЕ

Июнь 17-де бистин республиканың Германиянын ажыл-херекчи кижилеринин бир бөдү чораш барган. Олар Тывада чег төлөөлөрүн, оон үчүрүрүн байдалы-биле танышканнар. Бир эес кайы-даа талага ажыктыг аргалар тыпты келзе, каттышкан бугурадыларын ажал-дарынын, экономиктиг дуза чедирилгенин, чере ичаш-вентиз-биле кады ажилда-жылганын оруктары тургу-лары оларын планларында кирип турар. Келген хүнү-дө олар доранан Тыва төпкоонтун бажынынга бистин республиканын ажал-херекчи кижилерин биле үжү-ражалыгы кылганнар. Тыва төпкоонтун баштар черини даргасы Х. Д. Монгуш аалчыларга бурун тыва чоңун төрөң черинге менди-онгай келгени дээр байыр чедирип, эки дүргүлүлүлүгүн түргү-түп ап, Тыва черге чедиш-киниг болурун күдөм.

Эттен шынары ынды-лакан эки эес колбаса бугурун турар. Шынында эттин шы-нары бисте кончүг эки. Чүге дээр, мадыкы чайгаар үн-оон үчүрүрүн байдалы-биле танышканнар. Бир эес кайы-даа талага ажыктыг аргалар тыпты келзе, каттышкан бугурадыларын ажал-дарынын, экономиктиг дуза чедирилгенин, чере ичаш-вентиз-биле кады ажилда-жылганын оруктары тургу-лары оларын планларында кирип турар. Келген хүнү-дө олар доранан Тыва төпкоонтун бажынынга бистин республиканын ажал-херекчи кижилерин биле үжү-ражалыгы кылганнар. Тыва төпкоонтун баштар черини даргасы Х. Д. Монгуш аалчыларга бурун тыва чоңун төрөң черинге менди-онгай келгени дээр байыр чедирип, эки дүргүлүлүгүн түргү-түп ап, Тыва черге чедиш-киниг болурун күдөм.

Германиядан келген бизне-мен аалчыларыны Тыва төпкоонка кыса ужуражыл-га соода бисте ажал-агыл-жы кижилерин боттарынын бугураге черлерине алган чорупкан. Чүге дээр, немец бизнесменер шупту чүвени карак-биле көргөн дээр деп чугаалааннар. Бичанмай аан, көрбөй инда саазы кырынга дугурулгалар кыл-лап каарга-лаа, оон бүдери те каяды. Бо талазы-биле бистин хараандыг дуржул-ганга баа бар. Бир тала-зында, бисте түрүм эвес бай-далдар аштыкыларын ала-чүзүлгө артыктыг билдин-дир. Эске талзында, бисте боттарымыз төңүзүне чеди-р шиптириг эвес болуп ту-рарымыз магатчок.

Германиядан келген бизне-менер-биле бо улаза бисте үдүс черле шору чо-румчалыг дил-доматын үч-дүрүп апкан, үрө-түңнелдик кады ажилдажы бээрин кү-лөп каардан башка.

Надежда ЭРГЕП.

МОҢГҮН БУДУРУЛГЕЗИ ТУРГУСТУНАР

Эртек средада Тыва Рес-публиканың Чазанын эл-дөгелди хурал бооп, алаа республика амьдаралынын чугаала айттырларын чугаа-лажып көргөн. Тыва Респу-бликанын девискеринде тур-кар культураны үнелг чүүл-дерин камгалаар хемчелер-нин, 1992 чылда чоңуу ажал-биле хандыларынын програм-манын, Экологид болган бөдүс кулварларыннын ми-нистерствозунун талазы-биле айттырларын, өг-бөлүн со-циал камгалалынын чамык айттырларын дугайын алаа чугаалажы көргөн.

Ол шикши ух хуралда «Тыва кобальд» комбинаттын бугураге артыктыгында болган алырнын аргаларын талазы-биле айттырларын баш чугаалажы көргөн. Тыва кобальд комбинаттын бугураге артыктыгында болган алырнын аргаларын талазы-биле айттырларын баш чугаалажы көргөн.

Унелг металлдарын кур-даныларын баш бурунгар тодараткан, артыктыгында мөңгүнү артылап алырнын аргаларын пирометаллургияга чедир ажилдарын тодараткан чедир. Бир эес мөңгүн артылап, болбаазырадынын ол аргалары-биле ажилдар бу-дурелгенин тургускаш, дериг-хөсөөлөр-биле девин тур-густу болза, 966 пробаны мөңгүн металлны Хову-Ак-сылга бугурун үндүрүп ду-дур. Бичалаа-даа ону чеди-

алдырны хей миллион акша-хөргөң херек. Ол шикши шиччел-төлөөлөк ажал-дарын кылды доозарыга баа эвөш эвес чарыгдал негеттин турар.

Тыва Республиканың Чазанын үстүнде айттыган шиччел-дөгелди ажилдарына үндө-лөш, Россиянын Эртемгер академиязынын Сибирь сал-бырынын Тывада комплек-стиг килдинизни кирип кел-ген түңнелдерин болган су-мелерин чүүлүг деп көргөн. Ол дугайын болуңу док-таалында демделгези, Респу-бликаның Чазанын боттар со-нагар амын чорудар зем-челерин тодараткан. РЭА-нын Сибирь салбырын Тыва-да комплекстиг килдинизни өске институттар-биле кады саналдап турар технология-зын улам сайырадыр со-рулга-биле дуржулда-лабо-ратория херекселгени техно-лолотуг шиччелдерин тургу-чүзүр.

Тыва Республиканың Эко-номика министрствозунга болган Саң-хөө министр-ствозунга мөңгүн бугурун-нин техника-экономиктиг үн-дөңгөңүн ам-даа хангы-биле ажилдап мөңгүнү чы-галылары-биле 1992 чылда 300 мүн рубльди тускайла-рын дааскан.

Топча МОНГУШ.

ДЫННАДЫГ

Республикада тургузукчуларын азы киржикчи тургу-зукуларыннын составы өске-ригден массалыг инфор-мация хөсөөлөрүн катат бурт-кедирини документтерин 1992 чылдын июль 1-ге чеди-р кирип келгирин Россия Феде-

рациянын Парлаага болган информация министрствозунун чанында Парлаалынын ба-за массалыг информация хөсөөлөрүн камгалаар талазы-биле күрүн инспекциянын Тывада тус чер инспек-цияны амындап турар.

Катат бурткээштин кыл-дырты болган эртөөн массалыг информация хөсөө-лөрүн парлаарын Россия Фе-дерациянын хообулдуула-галына үндөңгөш, соуса-дыр.

Санжылга агар санын № 141762 МФО 264006 РКЦ.

ТЫВА
РЕСПУБЛИКАНЫҢ
КОНСТИТУЦИЯЗЫ

Төлөвилерди
чугаалажык
тур бис

ЭГЕ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРГА
ЧУГААЛАЖЫР

Профессиялардык Тыва республика чөвүлелини президиумуну хууль бөлүмү эртен Анаа Тыва Республиканын Конституциянын (Ундезин Хойбулууну) төлөвилерин дугайыч чугаалажык болган профессорлар чөвүлелини болган профессорлардын кеңешиги организацияларынана анаа хамарышкан саналдарын база сумелерин кирген. Профессорчулудун эрге-хообуу айтырларын талаш-биле кол инспектору М. Ф. Глазирин ол айтырда хамарыштыр чүвө чугаалаан. Тыва Республиканын Конституцияга кирген турар укурдуг чамдык чүвүлдер бо төлөвилерди кирбей турар-дыр дээрли ол чугаалаан, чамдык инспектор доттаган. Илгитин Конституциянын төлөвилерине «Хаматын инитиле» деп эткен кирер болган анаа профессионал каттыжышкындарын эрге-хообуу статусун тускай эге кылдыр кирерин көр, чүгө дээр-ге, бо төлөвилерди профессорлардын болган өске-даа хөй-нити организацияларын (партияларын, кыяктар каттыжышкындарын фондударын болган өске-даа) статусу, шакын каттыжышкындарын аңгата, мында көргүзүмдөн болуп турар-дыр.

Ол ишкеш Тыва Республиканын хамарыштарын чурттага бажын амыр эргезин төлөвилерди кирерин чугула, чүгө дээр-ге ол немелде чокка хамарыштарын бир кол эргезерин бирээни үрөстипер алаар болгай.

Профессорчулудун президиум хуралыга ол чугула айтыртып талаш-биле санал-оналдар база эвезин эвез болган. Илгитин профессионал организацияларын статусун Конституцияга киреринин, чурттаар оран-сава айтырларын талаш-биле саналдар эвезин эвез. Чурттага бажын амыр чүгө өөрүн-ге удуур, ол эргезин төлөвилерди ар кайтарын санаданан бар база бар. Ол ишкеш хамарыштарын эргезерин аммааттардын эргезерин аммааттар угултатыр дээр саналдар чамдык саваа берген кирерин, илгитин республиканын прокурорун бадылаарда, Россиянын Чингине прокурорунун чөвүлелинин амыр чүд, ол — республиканын эргезерин кузу көргөни ол эвез бе деп айтырлар болган анаа тургустуун турган. Профессорчулудун даргаларын орадымыз Г. И. Насорон, рескомнар Д. А. Кара-Сал, Д. М. Д. Ооржак, машина тудурушкуну заводунда профком даргалы Д. А. Попков болган өскө-даа өскөлер анаа санал бергенер.

Тыва Республиканын Конституциянын (Ундезин Хойбулууну) төлөвилерин дугайында айтыртып бүтү професиялардын чөвүлелинде 99 болган 10-га несири чугаалажык көр болган чүгө, ол талаш-биле саналдарын чүгө өөрүн кирерин, боудуну болгаларын республиканын Дээди Советинин кеңешиги кирерин президиум хуралында шийтирилээн.

Маадыр-оол КАЛЧАН.
Профессиялардык республика чөвүлелинин парлаага төрүнү удурукуу.

Тыва Республиканын Конституциянын (Ундезин Хойбулууну) төлөвилерин дугайында айтыртып бүтү професиялардын чөвүлелинде 99 болган 10-га несири чугаалажык көр болган чүгө, ол талаш-биле саналдарын чүгө өөрүн кирерин, боудуну болгаларын республиканын Дээди Советинин кеңешиги кирерин президиум хуралында шийтирилээн.

Тыва Республикада төлөвилерди кирбей турар-дыр дээрли ол чугаалаан, чамдык инспектор доттаган. Илгитин Конституциянын төлөвилерине «Хаматын инитиле» деп эткен кирер болган анаа профессионал каттыжышкындарын эрге-хообуу статусун тускай эге кылдыр кирерин көр, чүгө дээр-ге, бо төлөвилерди профессорлардын болган өске-даа хөй-нити организацияларын (партияларын, кыяктар каттыжышкындарын фондударын болган өске-даа) статусу, шакын каттыжышкындарын аңгата, мында көргүзүмдөн болуп турар-дыр.

Тыва Республикада төлөвилерди кирбей турар-дыр дээрли ол чугаалаан, чамдык инспектор доттаган. Илгитин Конституциянын төлөвилерине «Хаматын инитиле» деп эткен кирер болган анаа профессионал каттыжышкындарын эрге-хообуу статусун тускай эге кылдыр кирерин көр, чүгө дээр-ге, бо төлөвилерди профессорлардын болган өске-даа хөй-нити организацияларын (партияларын, кыяктар каттыжышкындарын фондударын болган өске-даа) статусу, шакын каттыжышкындарын аңгата, мында көргүзүмдөн болуп турар-дыр.

Профессиялардык Тыва республика чөвүлелини президиумуну хууль бөлүмү эртен Анаа Тыва Республиканын Конституциянын (Ундезин Хойбулууну) төлөвилерин дугайыч чугаалажык болган профессорлар чөвүлелини болган профессорлардын кеңешиги организацияларынана анаа хамарышкан саналдарын база сумелерин кирген. Профессорчулудун эрге-хообуу айтырларын талаш-биле кол инспектору М. Ф. Глазирин ол айтырда хамарыштыр чүвө чугаалаан. Тыва Республиканын Конституцияга кирген турар укурдуг чамдык чүвүлдер бо төлөвилерди кирбей турар-дыр дээрли ол чугаалаан, чамдык инспектор доттаган. Илгитин Конституциянын төлөвилерине «Хаматын инитиле» деп эткен кирер болган анаа профессионал каттыжышкындарын эрге-хообуу статусун тускай эге кылдыр кирерин көр, чүгө дээр-ге, бо төлөвилерди профессорлардын болган өске-даа хөй-нити организацияларын (партияларын, кыяктар каттыжышкындарын фондударын болган өске-даа) статусу, шакын каттыжышкындарын аңгата, мында көргүзүмдөн болуп турар-дыр.

Ол ишкеш Тыва Республиканын хамарыштарын чурттага бажын амыр эргезин төлөвилерди кирерин чугула, чүгө дээр-ге ол немелде чокка хамарыштарын бир кол эргезерин бирээни үрөстипер алаар болгай.

Профессорчулудун президиум хуралыга ол чугула айтыртып бүтү професиялардын чөвүлелинде 99 болган 10-га несири чугаалажык көр болган чүгө, ол талаш-биле саналдарын чүгө өөрүн кирерин, боудуну болгаларын республиканын Дээди Советинин кеңешиги кирерин президиум хуралында шийтирилээн.

Маадыр-оол КАЛЧАН.
Профессиялардык республика чөвүлелинин парлаага төрүнү удурукуу.

Тыва Республиканын Конституциянын (Ундезин Хойбулууну) төлөвилерин дугайында айтыртып бүтү професиялардын чөвүлелинде 99 болган 10-га несири чугаалажык көр болган чүгө, ол талаш-биле саналдарын чүгө өөрүн кирерин, боудуну болгаларын республиканын Дээди Советинин кеңешиги кирерин президиум хуралында шийтирилээн.

Тыва Республикада төлөвилерди кирбей турар-дыр дээрли ол чугаалаан, чамдык инспектор доттаган. Илгитин Конституциянын төлөвилерине «Хаматын инитиле» деп эткен кирер болган анаа профессионал каттыжышкындарын эрге-хообуу статусун тускай эге кылдыр кирерин көр, чүгө дээр-ге, бо төлөвилерди профессорлардын болган өске-даа хөй-нити организацияларын (партияларын, кыяктар каттыжышкындарын фондударын болган өске-даа) статусу, шакын каттыжышкындарын аңгата, мында көргүзүмдөн болуп турар-дыр.

Тыва Республикада төлөвилерди кирбей турар-дыр дээрли ол чугаалаан, чамдык инспектор доттаган. Илгитин Конституциянын төлөвилерине «Хаматын инитиле» деп эткен кирер болган анаа профессионал каттыжышкындарын эрге-хообуу статусун тускай эге кылдыр кирерин көр, чүгө дээр-ге, бо төлөвилерди профессорлардын болган өске-даа хөй-нити организацияларын (партияларын, кыяктар каттыжышкындарын фондударын болган өске-даа) статусу, шакын каттыжышкындарын аңгата, мында көргүзүмдөн болуп турар-дыр.

Тыва Республикада төлөвилерди кирбей турар-дыр дээрли ол чугаалаан, чамдык инспектор доттаган. Илгитин Конституциянын төлөвилерине «Хаматын инитиле» деп эткен кирер болган анаа профессионал каттыжышкындарын эрге-хообуу статусун тускай эге кылдыр кирерин көр, чүгө дээр-ге, бо төлөвилерди профессорлардын болган өске-даа хөй-нити организацияларын (партияларын, кыяктар каттыжышкындарын фондударын болган өске-даа) статусу, шакын каттыжышкындарын аңгата, мында көргүзүмдөн болуп турар-дыр.

Даарта — Медицина ажылдакчызынын хуну

«КАДЫКШЫЛЫҢ БОДУҢ ХОЛУҢДА»

Медицина ажылдакчызынын профессионал байыралаан хойбуу өзүгээр докталаан тургускандан, ол хуну чүд сагында ичинин үшкү өскөргөсүнүлде чер-Черге демделген эрттирип эгезелүүдөн бээр алаан чылар эртен. Медицина ажылдакчызынын ажылы кижилерге ачы-бичирин, харысалгалык, Кижини назарында өй-хууса, оон кадыкшыптыр чорутуула докталаан чүрүм чок чүвө болганга, кижини амы-тымыга айымадыг адыр-аржык, айымдалаан дун, хун дургузуну кайы-даа үзүндө, карах чыш арамында боон болуп. Амы-тынык кызында келген кижилерге иделетип берги дузалатчы — эмчи. Илгитин эмчи кижилерге амы-тынык чөвүлелерин чүгө өөрүн кирерин, боудуну болгаларын республиканын Дээди Советинин кеңешиги кирерин президиум хуралында шийтирилээн.

Бо хунге таварыштыр Тыва Республиканын кадык камгалаа министри Б. К. Күдеректен хөй-даа эвез, эвезин-даа эвез — үш-ле айтыр салган мен. Ол айтырларга Борис Кожун-оолович КУДРЕКТИН харыяларын моюн адаанга карадымыс

УЛУГҮҮЛЕЖЕ ШЫМНЫГАР

Республика эмнедегенде ажылдап турар медицина ажылдакчыларынан дыка хөй эмчилерин, эмчи сестрааларын алынга чыгып сестерин номчукулар солун дамчыштыр бичин, олардын бунын ижинге берингенни мактан турар. Илгитин эмчилерин урология салбырына ажылдакчыларын эвезин эвез чыгып сестер сөглеттинген. Салбыр эмчилерин Людмила Илгитовна Зуидова ылаа ажылдап турар эмчи сестрааларына хамарыштыр мындаар чугаалаан турар:

Чуруктарда: Кызылдын Ленин кудумчузунда эмнедегенни бирги кадында кардиология салбырында дежурни эмчи Монгуш Доржуевна Белекма моолдан келген аарыг кижини шинчип тур; ол салбырны эмчи сестраза Алевтина Николаевна Чадаа.

Хундүткедиглер: Дээди-даа, ортумах-даа эртемни эмчилерин ажылдап харысалгалык удул деп болуу мен. Амы үеңи байлаан иримилаа, бергенде-даа келген болза, бистин коллективинде ажылдап бердиин, ол сеткилдиг ажылдап чорутуулар бисте хөй. Оларга РСФСР-дин алдарык эмчи хөй кыларда хөвө-жөл чөй-биле ажылдап келген кереметтер эмчи. Эпизод Алай-ооловна Куулар хамарыштыр.

Чылыгы: Эмчилердин көргүзүп чоруп. Бо районда үч чылдарда ажылдап келген Кушкун Кеңермаасова, Иван Лоп, Синович Самбуларын тамы-вае кижин чок. Олар Боттарын оонашкан-да, хөй-нити-дө ажылдап илгитин-дө. Эмчилерге шийте-макталам, хундүткедиг-даа. Райондун улт кеңестри, ам үчүт эмчиин эмчээр талашы-биле оралакы эмчи Би-чейма Базы-Белекеевна Дос-тай арга дуржуулалык эмчи. Ону илгитин мактаар.

Уран чүүлдүн кижилери

ХОВАР ДЭЭННЕРНИҢ БИРЭЭЗИ

Бичан, 1980 чылдарың... Бай-Тайган...

рында ус-дарган кижилер... ужурамын, оон кылмы...

репутация кижилер суралган... рааш, чүгүдө херек кылмы...

түдүп, эки хайгаран, тогтап... көргөн кийи бүтүрү...

дериглерин оларнын күзүн... күзелин, чагаан чатып...

секирип кижилерин тыпса... оларнын ажалын организ...

Ажымда ийи-биле Кызыл... Дайта ол үдөс челе берген...

Шах мындай ховар, берге... мырнай чыдып бар чыдар...

Сергей баштайгы үлөрүңиз... демир аймаандан бөзүп...

Ол ам даш човар болот... ус-дарган мергежилдиг...

Човар-даштан дериң аймаң... дарнын дүрүлгөткөн, кижилер...

Республика, район бергенди... хурдаларга Сергей Кожа...

Оларны таныыр силер... Сергей Кожа биле Владимир...

Арга-дуржулганы өөрчөн... алары-биле демир аймаандан...

Күш-ажалты сагыш чо... ваашкын, дилежикчилер...

Сергей чүгө бодинур ш... лдин алганы, күзүн-биле...

Отук-оол Санчевич бо... ну мергежилни ийи оолду...

Чогаалчылар чогаалчылар... дугайында

ХОСТУГ ИНДИР

МАНА-ЛА ДЭЭР

Меня Татьяна Сайын-Хөө... Бай-Тайга районуң...

Улустар алгаш берган, ам... олутар бажыным чок...

ТЕВЕ БЕЗИН УШ ЧЫЛЫГЛААР

Бо чылдын № 91 (14815)... «Шың» солуна бажыңа...

Велик-де өстүрүс. Чеве-хөөр... дөргөн кижилериниң барбай...

ДЭЭВИРИ КЭЭП ДУЖЕР ЧЫГААН

Бистер анык өг-бүдө бис... Каз-Хем кожунуңу Ильянка...

Бажың адырыңа берги... оочуруңа турган бис...

ТЕЛЕПРОГРАММА ОРНУНГА

ИЮНЬ 22-ДЕН 28-КЕ ЧЕДИР... МОСКВАДАН БОЛГАШ...

ХУНДУТКЕЛДИГ ШЕВЕРЛЕР

Тыва улустун тараа соктап... чирги согааш, баланы, дескин...

ЭЖИМНИҢ ИЙИ ШУЛУУ

Ат-сурагыл хоочун-даа, ады... шоолут алдыман чаа...

ЧАРЛАЛДАР САМБЫРАЗЫ

- Тыва Республиканың Эртем... болгаш өөрөдүлгө чөйрө...

Чогаалчылар чогаалчылар дугайында

Эжиمنىң ийи шулуу... борбаныңың берген...

Чогаалчылар чогаалчылар дугайында

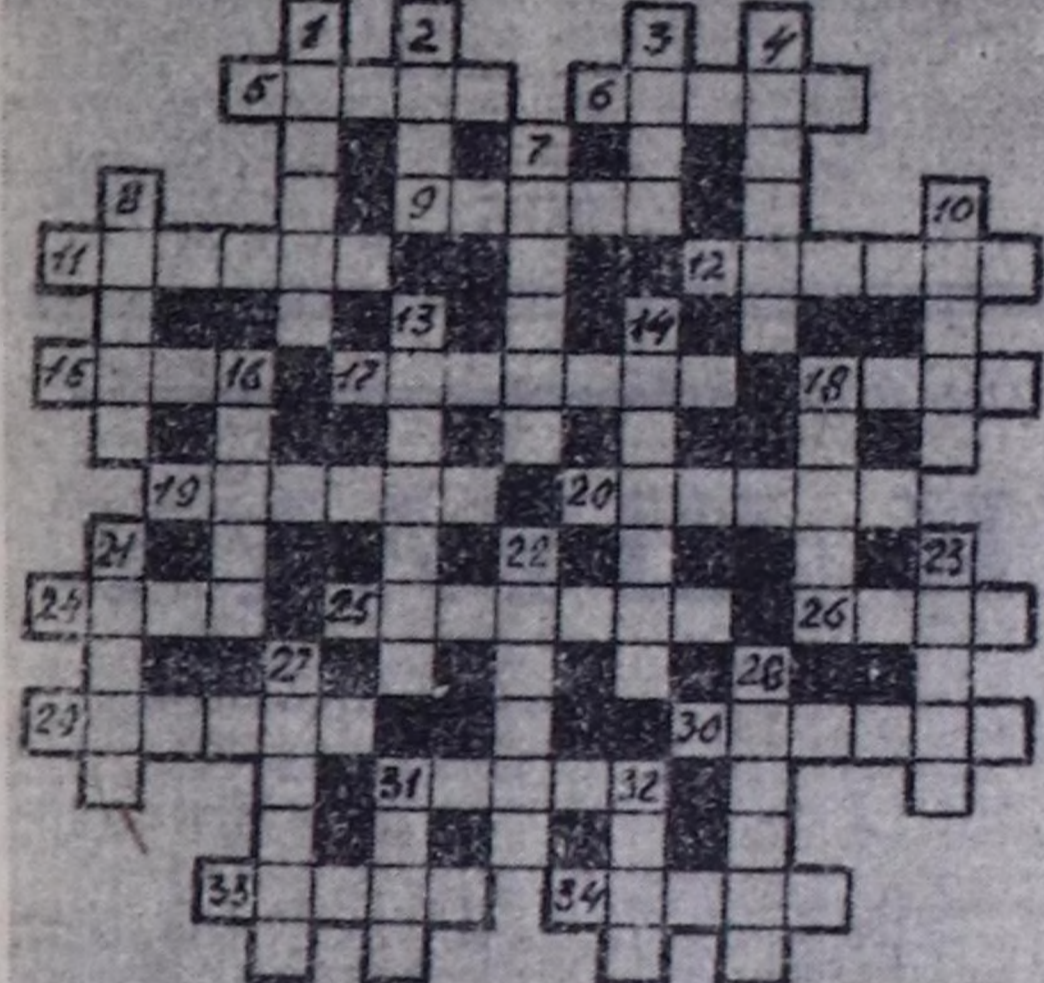
Чогаалчылар чогаалчылар... дугайында

САРЛЫКТАРЫМ
Чамдакташ, шап мунар
Сардыктарым
Саглан дымты баалыктан
Чажыктырып оожураткаш...

САГЫШ БАГЫ
Эскеалыш — өскөн чери,
Өзөлөөс — сагыш багы.
Азыр терде тамы каскан...

КРОССВОРД

ДООРА ДУРГААР: 5. Чал та, анычы. 6. Дарган кыяни амыклар...
УЗУН ДУРГААР: 1. Уендеспей 4. Амырал. 9. Роден 10. Губенко...

ИЮНЬ 12-ДЕ УНГЕН КРОССВОРДУН ХАРЫЗЫ
ДООРА ДУРГААР: 1. Кадиспей 4. Амырал. 9. Роден 10. Губенко...

ДИРИГЛЕРНИНҢ ЫЗЫ-БИЛЕ (Шүлүглөл) Александр ДАРЖАЙ.

1. Караж чивеш аразында
серелгания күгүрү дег,
Караңгы дээр өрттөндүр чап,
бир-ле сылдыс түгүрө бээр...

Хуулгазым ижи дээштин
Шаңдал-мактал, чылыг өстү
Кээз-мөңгө дымнавайы баар...

Виктор Кара-Салам «ЕНИСЕЙНИН ЭРИНДЕ» деп фототүздү.

БУЗУРЭЭРИ БЕРГЕ ТУРГАН

РАК ААРЫГЛАРЫН ЭМНЭЭР ТАЛАЗЫ-БИЛЕ
ЧАА АРГА ДЕЛЕГИНИН ЭН УЛУГ
ЭРТЕМДЕНЕРНИН КИЧӨӨНГӨН ХААРА ТУДУП ТУРАТ

1992 жылдын июнь 6-да «Труда» согуша «Эгиттинген 289 амы-тын» деп чуул парлаттыган. Оюн соонда делегияже телефондор, долгаары, телеграммалар, телетайпграммалар келдир, кижилерини шуужу шуут үзүлбөстөн...

ДОКТААДЫП АЛЫРЫ СОЛУН

Тыма улаустуу үлгөр өстөрү болгаш чечен-мерген домактары, а ол ышкыл тамыктыктар дээрге муя-мун чыдарыни иштинде хөй-хөй сагалдарыны эи-не чечен-мерген талантлыктарыны чыгарып кааны улаустуу уран аш чогаалы болур. Ол дугайы моон ааанда үлгөр өстөрү болгаш тамыктыктар херечелен турар

Чаштанчыдан өрт үер,
Чашыкыдан үер үер,
Кижик өлдүр,
Кичик үстүр...

ХУЛБУС

1. ТӨТЧӨГЛӨБЕС
Кууларын бригаданы күзүм диниэрин-биле айтканын үгөш,
Сайлыг-Хем акымда эргич кадырынга чаа-ла дүжүрүчү алган мындаг. Анчалар айтканын эзерлерин сойгулаш,
өттанын дөш, өртөтүлөп кааш, чамдыктары олаан айыла, өскөдөрү быш чыны, үшкүдөрү суглап, беш кижини тус бурдуу кылар ажылы бүдүрө берген. Улааткан чок болганда-ла анычалар ажылы айлап каапкан, арай хосталып, чоорту чуугаа-соотче кирпикенер.

Таанда, көлүн эрттир шыгырай бээр силер ийи,
Чер-Өгүзүн Мунзуконка! — деп,
амга чедир чугаага кириптеин олурган Бокаржык айып-сыйдып, анычаларын чуугаама — улам-на хөрөзөлөткөл. Чүү дүжүр ийик мон, ашак? Чексе-даа аны алып алдыра. Сайлыг сыны соглээр өскө дүжүр шыкыгайы! Көрүрү турар кижик бар өскө, ийи-даа элик амысы канчап баар деп? Оон таңды ядарай бээр өскө.

Куулар АРАКЧАА.
аныча тускай шаңнал доктаадып тургузар херек.
— Ой, өскөн ол херин кончуг солуу болай-дыр өскө-деп,
Янаш-оол алчуу берген. Ол шыкыл чүү болур ийи, оон диниан кеер-дүрүчүл, оон суглап байла-ла бар. Чыгалайла чаа-на бар дүжүр чүве болгай. Ам Чер-Өгүзүн ашакка өскөн берилтер-дир, анычалар.

РАССКАЗ

Хоруп каар мен. Силерге ичкан аш мен төтчөгөлдүн турбаны аш! Шаңдагы шагды шыкыл, чыгыш чөшкөрдө чыгыш ап алгаш, кышты өттүр кыра адып чин турганандыга көшкүрүү силер бе? Ам ийи-дүжүр өскө, үе өскөрүлөт, бой-дусту камгалаары шыгыраан болду өскө. Бо тандынын аны мычар болуура турар болза, чүү артар боор дораан төнүл-ле калгай. Сов дараа деп чүве бар. Соову-чир артар үр-салдыкка, келчир үеин салгалыга чүү артырар бис? Ам кижик бурдуу ол дугайы болай бээр. Хүну болай курттал болбос.